కథానిక:

"మన్ను"

శ్రీమతి మాలతీ చందూర్

"ఎప్పుడూ వీరాచారి మందులే మింగించక పోతే - ఆ బస్తీవైద్యుడికి చూపించరాదూ? తొందరగా చద్ది తిని పిల్లాణ్ణి వెంట పెట్టుకెళ్లు" అని వెంకమ్మ అందుకొంది. కోటయ్య నుక్కిమంచంమీద కూచుని కళ్ళు నలుపుకుంటున్నాడు. నుప్పనూర్పులు అయిపోయాయి. రెండ్నాళ్లదాకా పొలం పోనక్కర లేదు.

కోటయ్య కరణంగారి పొలం మక్తాకు తీసుకున్నాడు. కరణం తండ్రిహయాంలో పాడుబెట్టిన కొంపని, స్థలాన్ని నోటిమాటల్తో కోటయ్య కిచ్చాడు. కోటయ్య యింటిని మట్టంచేసి ఆ స్థలంలో పాకవేసుకున్నాడు. నిత్యం వెంకమ్మ కరణంగారింట్లో చల్లా పాలూ చేసి గొడ్లసావిడి శుభ్రంచేసి వస్తూండేది. కరణం భార్య యిచ్చిన చిన్నముంతలోని పెరుగు కొడుక్కి పోసి, పెద్దముంతలోని మజ్జిగ భర్తా, తనూ పోసుకునేవారు.

కోటయ్యకొడుకు సుబ్బడికి పన్నెండో ఏడు. చిన్నప్పటినుంచి వాడు మందకొడి. బడి పంతులు వాడి వీపు పెట్లగొట్టేవాడు కాని సుబ్బడికి అక్షరంముక్క అంటలేదు. పోనీ అల్లరిపిల్లాడా అంటే అదీ కాదు. బడిపిల్లలతో గోటిబిళ్లన్నా, గోళీకాయలన్నా ఆడదామనే ధ్యాసే వుండేది కాదు సుబ్బడికి. సాయంత్రం అయ్యేప్పటికి పక్కపిల్లలంతా కేరింతాలు కొడుతూ ఆడుకుంటూంటే సుబ్బడు యింట్లో దిగాలుపడి కూచోటం మాస్తే వెంకమ్మకి తోచేది కాదు.

తలిదండ్రుల్ని తన కిది కావాలని సుబ్బన్న ఏనాడు అడిగేవాడుకాదు. తల్లి పుల్లిఖారం వేసిపెట్టినా, పెరుగేసిపెట్టినా ఒకేవిధంగా తినేవాడు. పన్నెండేళ్లు వచ్చిన సుబ్బడికి ఒక్క స్నేహితుడుకూడా లేడు. అమ్మా నాన్నా అనీ ఏరోజు నోరారా పిల్చెరగడు.

పన్నెండోయేడొచ్చినా యీ పరాకు వదలలేదు. వెంకమ్మ సోదులు చెప్పించింది. దేవుళ్లకి మొక్కింది. గంగానమ్మకు చద్దినైవేద్యం పెట్టింది. కాని సుబ్బడుమటుకు మారలేదు. అయిదారునెలలబట్టీ వీరాచారి భస్మం, లేహం యిస్తున్నాడు. గుణం కనపట్టంలేదు. భూతప్రేతాలకి లొంగని యీ జబ్బేమిటో వెంకమ్మకి తెలియలేదు. బస్తీవైద్యుడికి చూపించాలని మొగుడితో పోరడం మొదలెట్టింది.

కోటయ్యకి కుర్రాడికి చద్ది తినిపించింది. సుబ్బన్నకు చలవమడతలు తొడిగింది. గంగన్న మంత్రించియిచ్చిన విభూది మొఖాన పెట్టి కాస్త నాలికమీద వేసింది. పిల్లాడి పరిస్థితి రుగ్మత అంతా డాక్టరికి విపులంగా చెప్పమని వీధిదాకా వచ్చి మరీమరీ చెప్పింది. కోటయ్య అన్నిటికీ వూకొట్టాడు. సుబ్బన్న వంచిన తల ఎత్తకుండా తండ్రివెంట వెళ్లాడు.

తండ్రీ కొడుకూ పుంతదారి పట్టారు. రాను క్రోసు. పోను క్రోసు. బస్తీడాక్టరు ఓపట్టాన మాట్లాడుతాడా! పడిగాపులు పడి కాచుక్కూచోవాలి. పెళ్లాం బొడ్డుకి కట్టిన అయిదు రూపాయల్ని తడుముకు చూసుకున్నాడు కోటయ్య. ఈ బిళ్లకుడుముల్ని ఆ వైద్యుడి చేతిలో పోస్తేగాని పిల్లాడిమొఖం చూడడు.

డాక్టరింట్లో బెంచీలమీద మనుషులు కూచుని వున్నారు. కోటయ్య ఓమూలగా కొడుకుతోపాటు చతికిల పడ్డాడు. నెమ్మది నెమ్మదిగా బెంచీలమీద వాళ్లు లోపలి కెడ్తున్నారు. ఒక్కొక్కరే సీసాలతో తిరిగి వస్తున్నారు. కోటయ్యవంతు వచ్చింది. కొడుకు చెయ్యిచ్చుకొని బెరుగ్గా లోపలి కెళ్లాడు డాక్టరు ప్రశ్నలన్నిటికి జవాబు లిచ్చాడు. సుబ్బడు ఎప్పటి మాదిరిగా మైలు రాయిలా నుల్చున్నాడు. డాక్టరు సుబ్బడిచెయ్యి చూశాడు. నాలిక జాపమన్నాడు. గుండెలమీద రబ్బరు గొట్టంతో నొక్కి చూశాడు.

"కుర్రాడి శరీరంలో జబ్బు లేదు. ఆరోగ్యంగానే వున్నాడు. ఇది దేహానికి సంబంధించిన జబ్బుగాదు. మానసికవ్యాధి అయివుండాలి. పిల్లాణ్ణి బడి మానిపించి ఏదన్నా పనిలో పెట్టు. పొలం దున్నడమో, గొడ్లను కాయడమో, కోళ్లను పెంచడమో ఏదన్నా కుర్రాడికి సరిపోయే వ్యాపకంలో పెడ్తే యీ మాంద్యం వొదిలి చురుకుతనం రావచ్చు. అంతకంటె యింక మందు లేదు" అన్నాడు డాక్టరు.

కోటయ్య కొడుకును వెంటపెట్టుకుని మిట్ట మధ్యాహ్నం యింటి కొచ్చాడు. వెంకమ్మ నడివాకిట్లో వాళ్ళకోసం నిరీక్షిస్తోంది. గొంది మలుపులో వాళ్లని చూడంగానే గబగబ ముంతతో నీళ్ళు పుచ్చుకు ఎదురైంది.

"ఏమయింది?" అని అడిగింది వెంకమ్మ భోజనాల యింతరువాత. డాక్టరుమాటలు కోటయ్య పెళ్లానికి వప్పజెప్పాడు. వెంకమ్మ కొడుకుని గొడ్లు గాయించేందుకు పంపనని మంకు పట్టు పట్టింది. ఎండనక వాననక పన్నెండేళ్ల పసికూనను పొలం దున్నడంలో పెట్టేందుకు మొదట వొప్పుకోలేదు. మిగిలింది కోళ్ల పెంపకం. పిల్లాడికి యింట్లోవున్న రెండు పెట్టల్ని యిచ్చేందుకు నిశ్చయించుకున్నారు. సంతనాడు కోటయ్య మరో రెండు కోళ్ళని తెస్తానన్నాడు. తొలినాడు కోటయ్య దొడ్లో పెట్టలకి మట్టి గూళ్లు కట్టాడు. వెంకమ్మ కొడుకుని తండ్రికి సాయం వెళ్లమంది. సుబ్బన్న గూళ్లను మట్టితో మెత్తి నున్నగా అలికాడు. కోటయ్య కుర్రవాడిని మర్నాటినుంచి బడి మానేసి కోళ్లని చూస్తూ వుండమన్నాడు.

వారం గడిచింది. తండ్రి సంతనుంచి తెచ్చిన రెండు కోళ్లకి మళ్లీ కొత్తగూళ్లుకట్టాడు సుబ్బన్న. పగలంతా ఆ గూళ్లదగ్గిరే గడిపేవాడు. కోళ్లకి నీళ్ళు పెట్టడం తవుడు ముద్దలెయ్యడం యిలాంటివి వేళ తప్పకుండా చేసేవాడు. తండ్రి వెదురు బద్దలు తెచ్చి పడేశాడు. సుబ్బన్న కోళ్లకి జంగిడ అల్లాడు. సాయంత్రం దీపాలు పెట్టే సుబ్బన్న కోళ్లని గూళ్లల్లో పెట్టి జాగ్రత్తగా తలుపులు వేశేవాడు. చుట్టుపక్కలకి పిల్లిని రానిచ్చేవాడు కాదు. తల్లి, కొడుకు కోళ్ల మీద చూపే శ్రద్ధ చూసి పొంగిపోయేది.

పదిహేను రోజులు గడిచాయి. రెండు కోళ్లు గుడ్లు పెట్టాయి. సుబ్బన్న తల్లి చెప్పిన యింటి కెల్లి గుడ్లు యిచ్చేవాడు. గుడు అమ్మగా వచ్చిన అణా తల్లిచేతికి యిస్తుండేవాడు. వెంకమ్మ ఒక ముంత కొంది. ముంత మూతి మట్టితో పూడ్చింది. చిన్న కన్నం బెట్టింది. రోజూ ఆ ముంతలో కొడుకు తెచ్చిన అణా వేసేది. వెంకమ్మ చేతిలో యింకా నాలుగు రూపాయలున్నాయి. సంతనాడు కోటయ్య చేత యింకో రెండు కోళ్లను తెప్పించింది ఆ డబ్బుతో.

సుబ్బన్నకి యిరవై నాలుగు గంటలూ కోళ్ల పనే. కోళ్లతో గూళ్లు, గూళ్లతో గుడ్ల సంఖ్య క్రమంగా పెరిగాయి. పొద్దున్నే లేవడం గబగబ గూళ్లలోని గుడ్లు వెతకడం—కోళ్లకి నీళ్లు పెట్టి, నూకలు తవుడుండలు వెయ్యడం. యిలా పొద్దెక్కేదాకా గడిపేవాడు. చల్దితిని గుడ్లు వూళ్లో అమ్మేందుకు తీసుకెళ్లేవాడు. గుడ్లమ్మిన డబ్బు వెంకమ్మ అణా పైసలతో జాగ్రత్తగా దాచేది.

వారాలు నెలలూ గడిచాయి. పూర్వం రెండూ మూడు గుడ్లమ్మిన సుబ్బడు యిప్పుడు బుట్టతో అమ్ముతున్నాడు. దొడ్లో కోడిగూళ్ల సంఖ్య పెరుగుతోంది. సుబ్బడికి క్షణం తీరికలేదు. ఎప్పుడూ ఆ కోళ్లని సాదుకోడం - గూళ్లని శుభ్రం చెయ్యడం - తవుడు వేయడం యిలా పొద్దు పోయేది. సుబ్బడి దినకృత్యం మారిందిగాని - అతనికి మానసికంగా మార్పు రాలేదు. పూర్వంమాదిరిగానే తల్లి పెట్టిన పుల్లిఖారంతో అన్నంతినేవాడు. మిగతా వేళలందు కోళ్లు.

ఆ రేళ్లు గడిచాయి. సుబ్బడికి పద్దెనిమిదో ఏడు. సుబ్బడు తట్టలతో గుడ్లు అమ్మేరోజులు పోయాయి. తోపుడు బండిలో గుడ్లు వేసుకు పక్కవూరి సంతలో అమ్ముతుండేవాడు. వెంకమ్మ దగ్గిర మొదటి ముంతే కాక, మరో పెద్ద ముంతకూడ చిల్లర రూపాయలతో నిండింది. కోటయ్య యథాప్రకారంగా కరణంగారి దగ్గిర పనిచేస్తున్నాడు. పల్లెటూరు పెద్ద దయింది. ప్రతి చోటా ధరలు పెరిగాయి. సుబ్బడు గుడ్డు అణాకు అమ్ముతున్నాడు. ప్రతి శనివారం సంతకి తోపుడు బండిలో గుడ్లు వేసుకెళ్లి అమ్మిన డబ్బు తల్లిచేతుల్లో పోసేవాడు కోళ్లన్నిటిని సుబ్బడొక్కడే సర్దుకోలేకుండా వున్నాడు. రోజూ వెంకమ్మ కరణంగారింట్లో పని చీకటితో పూర్తి చేసుకుని కొడుకు కోళ్ల గూళ్లు కడిగే వేళకి అందుకునేది. ఇద్దరూ రెండు జాములదాకా మాటామంతీ లేకుండా పనిచేసేవాళ్లు.

ధనుర్మాసం. వెంకమ్మ కరణంగారింట్లో పని పూర్తిచేసుకు వస్తోంది. పండగ నాలుగు రోజులుంది. పండగనాడు కొడుకు కష్టపడి సంపాయించుకున్న డబ్బు వాడిచేతుల్లో పోస్తే? వాడు మాత్రం ఏం చేసుకుంటాడు? తనకే యిస్తాడు దాచమని. కోటయ్యతో చెప్తే ఏమంటాడు? సుబ్బడి డబ్బు వాడి కివ్వడానికి తండ్రిమాత్రం వద్దంటాడా?

కోటయ్యా వేంకమ్మా ఆలోచించుకున్నారు. కొడుకు కూడబెట్టిన డబ్బు ముంతల్లో వుంది. వాడి డబ్బు వాడి కిద్దామని యిద్దరూకూడ బలుక్కున్నారు. పండగనాడు సుబ్బడు మామూలుగా వంచిన తల ఎత్తకుండా భోజనం చేశాడు. కోళ్ల దొడ్లోకి వెళ్లబోతూంటే తల్లీ దండ్రీ వెనక్కి పిలిచారు.

ఇద్దరూ "నీ గుడ్లు అమ్మగా వచ్చిన డబ్బు" అంటూ ఏక కంఠంతో ముంతలు సుబ్బడి చేతుల్లో వుంచారు. సుబ్బడు నిశ్శబ్దంగా ముంతలు పుచ్చుకు దొడ్లోకి వెళ్లాడు. భార్యాభర్తలు నిశ్చేష్టులై ఒకరివంక ఒకరు చూసుకున్నారు. కొడుకుముఖంలో కృతజ్ఞత మాటలో కాకపోయినా కళ్లలోనయినా కనిపించలేదు. పోనీ చిరునవ్వన్నా లేదు. నిర్విణ్ణులైపోయారు. వాడి మంచికే తాము చేశామని సరిపెట్టుకున్నారు.

ఆ రేళ్లనుంచి అణా పైసలతో కొడుకు డబ్బు ముంతల్లో దాచింది. తమమీద నమ్మకం లేనట్టు - ఆ డబ్బు తమదే అనే ధీమాతో తీసుకెళిపోతే వెంకమ్మమనసు చివుక్కుమంది. కాని తల్లి ప్రాణం. కొడుకని సరిపెట్టుకుంది.

ఆనాటినుంచి సుబ్బడు గుడ్లమ్మిన డబ్బు తల్లికి యివ్వడం మానేశాడు. డబ్బుముంత లేమయ్యాయో తల్లి తండ్రులకు అంతు తెలియదు.

ధరలు పెరుగుతున్నాయి. గ్రామంలో కొత్త మొహాలు కనపడ్తున్నాయి. మాటమాత్రంగా స్థలం తీసుకు యిల్లు కట్టకోమన్న కరణం మాట తప్పాడు. కరణం యిల్లూ పొలం అమ్మి బస్తీ కాపరం పెట్టబోతున్నాడు. ఎవరో స్థలానికి చాలా డబ్బిస్తామని బేరాల కొస్తున్నారట. కరణం కోటయ్య నాస్థలం కొనుక్కోమన్నాడు. లేదా యిల్లు వదలి వెళ్లిపోమన్నాడు. కరణం పొలం అమ్మకంలో కోటయ్య కమతంకూడా పోయింది. కమతం పోవడంతో పొట్ట గడవడం ఎలాగా అని ఏడ్చే కోటయ్యనెత్తిన యీ వార్త పిడుగులా పడింది. కరణం వారంరోజులు గడు విచ్చాడు. ఇంట్లో భార్యా భర్తలు మధనపడ్తున్నారు. వెంకమ్మ కొడుకుని డబ్బుముంతల గురించి అడుగుతానంది. కొడుకు తండ్రికి తప్పకుండా సాయంచేస్తాడనికూడా అంది. కాని కోటయ్యకి చెయ్యి చాపి కొడుకుని అడగడం యిష్టంలేదు. ఇంట్లో యింత గోలగా వున్నా సుబ్బడు నిమ్మకు నీరెత్తిన ట్టున్నాడు అతని గుడ్లు, కోళ్లు— అదే లోకం.

ఏకోనాడు కరణం కోటయ్య గుమ్మంలోంచి వెళుతూ "వ్యవహారం పూర్తి అయింది. ఎల్లుండి ప్రయాణం" అన్నాడు.

"ఏమిటి!" అన్నాడు కోటయ్య తెల్లపోయి.

"మీ అబ్బాయిదగ్గిర యింత డబ్బుందని తెలియదు. నిన్న మొన్నటిదాకా చాలా మంగకొడిగా వుండేవాడు. అదృష్టవంతుడవి! కొడుకు ప్రయోజకు డయాడు" అంటూ వెళ్లిపోయాడు.

కోటయ్యకేం తెలియలేదు. సరాసరి దొడ్లో వెళ్లి కొడుకుని అసలు సంగతేమిటని అడిగాడు. గూళ్లు కడుతున్న సుబ్బడు "యీ యిల్లు నేను కొనుక్కున్నాను." అన్నాడు ముక్తసరిగా. వెంకమ్మకా సంగతి చెప్పాడు. కొడుకు తమతో మాటన్నా ఆడకుండా యింత వ్యవహారం చేశాడని మనసులో కష్టంగా వున్నా యిల్లు తమ కైందని— కొడుకు వ్యవహారత అయాడని తృప్తిపరచుకున్నారు.

ఆ యేడు వేసంగిలో సుబ్బన్న చుట్టూ ప్రహరీ కట్టించాడు. పూరిల్లు విప్పి నాలుగు గదుల పెంకుటిల్లు వేయించాడు. ఈ పనుల్లో ఏనాడూ తల్లితండ్రుల సలహా అడగలేదు. ఆనాటి కానాటికి గుడ్ల వ్యాపారం పెరుగుతోంది. సుబ్బడు రెండు తోపుడు బళ్ల గుడ్లు తీసుకెళ్లి అమ్ముతున్నాడు చేతికింద యిద్దరు కూలీలున్నారు. తండ్రి కరణంగారి పొలం కమతం పోయినప్పటినుంచి కొడుకువ్యాపారంలో సాయం చేస్తున్నాడు. సుబ్బడు ఒక్కనాడుకూడా తండ్రికమతం గురించి అడగలేదు. ఇంటిమాట ఎత్తలేదు. రోజూ ఇద్దరు కూలీవాళ్లు, తండ్రీ కొడుకు, తల్లి—అయిదుగురూ కలసి నడుం వంచి పని చేసేవాళ్లు. పని చేసేటప్పుడు సుబ్బడు తప్ప తక్కినవాళ్లు ఖుబుర్లాడుతూనే వుండేవాళ్లు. పెంకుటింట్లో ముందున్న పెద్ద గది తల్లి తండ్రులకు వదిలాడు. వెనక వున్న చిన్నగదిలో తను వుండేవాడు.

ఏడాది తిరిగింది. సుబ్బడు సుబ్బారావు అయాడు. ఒక లారీ కొన్నాడు. వాళ్లయింటి పక్క ఖాళీస్థలాన్నికూడా కొన్నాడు. దాని నిండా కోళ్లగూళ్లని కట్టించాడు. ఎన్ని మార్పులు జరిగినా, పేరులో మార్పొచ్చినా సుబ్బారావు స్వభావంలో మార్పు రాలేదు. నీరుకావి గుడ్డలు కట్టుకు తిరిగేవాడు. కాళ్లకు జోళ్లు నెత్తిన గొడుగూ ఎరగడు, ఎండనక వాననక కష్టపడేవాడు. ఇపుడు సుబ్బారావు సంతలో గుడ్లమ్మాడు. పక్కబస్తీలకు లారీల మీద పంపుతున్నాడు. అతని వర్తకం పెద్దదయింది. చుట్టు

(16వ పేజీ చూడుడు)

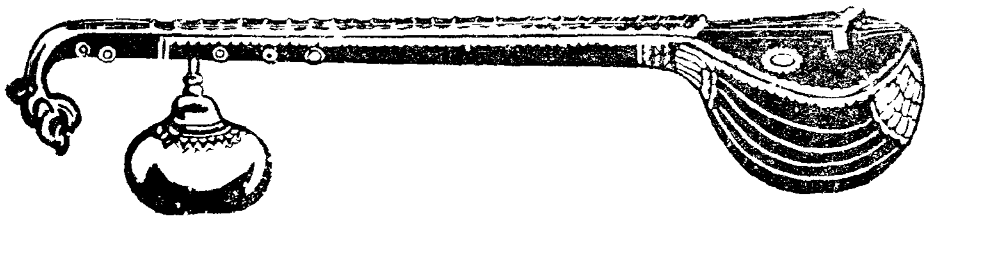

తాళ్ళపాకవారి పదములు

శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

౨౯

అన్నమయ్యగారి రచన: (సంపు ౨; ప. ౩౮౭)

బౌళిరాగం - రూపకతాళం

[పల్లవి]

(౧) , సఁ సఁ ని ధ ప ప గ ప దా ప | , గ ప ధా ధ ధపగా గ గ రి స
సం గ ర హి తు డై న గా క శాం త మా త్మ కే ల క లు గు

(౨) , సఁ రిఁ సఁ రిఁ సఁ ని ధ ప ప గ పా ధ రిఁ సఁ ని ధా ప | , గ ప ధ ని ధా ధ ప గ ప గ ధ పా
సం గ ర హి తు డై న గా క శాం త మా త్మ కే ల
గ రి స
క లు గు

(3) , సఁ రిఁ సఁ రిఁ సఁ ని ధ ధ ప ప గ గ ప ప ధ ధ రిఁ రిఁ సఁ ని ధ ప | , ప గ ప గ గ ప ధ సఁ సఁ ని ధ ప గ
సం గ ర హి తు డై న గా క శాం త మా త్మ కే ల
ధ ప గ రి స
క లు గు

(౧) , గ గ ప గ గ రి రి సా రి సా రి గ రి స | , ధ స రి గ రి గ పా ని ధ పా ,
సం గ తె లు గ న ట్టి వా రి జా డ లూ ర కుం డు నా , ,

(౨) , గ గ ని ధ ప గ ప గ ప గ ధ ప గ రిఁ స రి | , ధ స స రి గ రి. గా ప ప గ ప ధ రిఁ సఁ ధ పా ||
సం గ తె లు గ న ట్టి వా రి జా డ లూ ర కుం డు నా

[చరణం]

, ప ప ధా పా ధ పా ధ పా ధా గ ప | ప గ గ గ ధ ప ధ ధ ప గా గ గ రి , , స
వె ల య న గ్గి పొం త ను న్న వె న్న క ర గ కే ల మా ను

, గ గ గా గ ప గా రి సా రి సా రి గ రి స | , ధ స రి గ రి గ పా , , , ,
పె లు చ జ ల్ల తో డి పా లు పే ర కుం డు నా

, ప ప ధా ప ప గ పా ధ సాఁ సఁ | , ప ధ సఁ రిఁ గాఁ గఁ గఁ ప గాఁ రిఁ సాఁ సఁ
అ ల రి య ర డు వ ద్ది తీ గె అం ట బా ర కే ల మా ను

, ధ ధ ధా రిఁ సఁ రిఁ సఁ ని ధా గఁ సాఁ సఁ | , గ ప ధ ని ధా ధ ప గ రి స రి గ ప ధ సఁ || రిఁ గఁ || (సంగ)
చె లు ల స ర స ను న్న వా రి చి త్త మూ ర కుం డు నా

ఇట్లే క్రింది చరణములు :

(౨) బెరసి యినుముతోడి యగ్ని - పెట్టువడక యేల మాను ?
విరులతేనె చూచి తేటి - విడువనేర్చునా ?
ఒరసి యుల్లిగూడి కప్ర - ము గ్రగంధ మేల మాను ?
సిరులతోడ మెలగువారు - చింతలేక వుందురా ? (సంగ)

(3) ఊరిచవుటినేల జలము - లుప్పనుండ కేల మాను ?
ఊరుగాయకడవ బెట్టు - వురులకుండునా ?
కోరి శ్రీవెంకటేశు - కొమ్మ యలమేలుమంగ
జేరకున్న వారికతలు - చెప్పనెట్టు వచ్చును ? || (సంగ)

లఘుటీక : సంగరహితుడు = మమతలేనివాడు; సంగతెలుగనట్టి = సన్మార్గము తెలియని; పెలుచన్ = హెచ్చుగా; చల్ల = మజ్జిగ; అలరి = పెద్దదై; అరడు = నిఘంటువుల కెక్కని పదము. ప్రకరణమునుబట్టి మ్రానిబుడమము - ప్రకాండము - అని అర్థము చేయవచ్చును. 'అరటి' శబ్దమున కిదే మూలమేమో ! అరటివలె దీర్ఘమైన బుడముగల ఒకానొక అడవిమ్రానికి 'అరటు' అని కన్నడమున వాడుక కలదు.; ఒరసి = రాచుకొని; ఉప్పనుండక = ఉప్పగానుండక; బెట్టు = గట్టిగా.

ముద్రిత పాఠములు : వెలయ నన్ను ; కప్రము గెగంధ ; కడవబెట్టు.

మన్ను

(11వ పేజీ తరువాయి)

పక్క లెక్కడా అంత గుడ్ల వ్యాపారి లేడు. చేతి కింద కూలీల సంఖ్య రెండునుంచి ఆరుదాకా పెరిగింది. నిత్యం అందరికంటె సుబ్బారావే ముందు పనిలో వుండేవాడు.

మరుసటి సంవత్సరం సుబ్బారావుగుడ్లకి గిరాకి ఎక్కువయింది. కోళ్లు పెరిగాయి. మనుషులు తక్కువయారు. ఆడవాళ్లనికూడా పనిలో పెట్టుకున్నాడు. తలితండ్రి కాక అతని కింద పన్నెండుగురు కూలీలు పని చేసేవారు. దొడ్లన్నీ కోళ్లగూళ్లతో నిండాయి. రోజూ గుడ్లను లెక్కించి పద్దులు రాసేందుకు గుమాస్తాలు. అన్నీ బాగానే వున్నాయి. తల్లి కొడుక్కి ప్రపంచధర్మం తెలియదనే విచారించేది. ఇరవై రెండేళ్లొచ్చినా పెళ్లిమాట ఎత్తేవాడుకాదు కొడుకు. సుబ్బారావు దగ్గిర పనిచేసే కూలీలలో లక్ష్మి అందరికంటె చిన్నది. యిరవై ఏళ్లుంటుయి. మనిషి నల్లగా నిగనిగలాడ్తూవుంటుంది. మంచి కండపుష్టిగల మనిషి. లక్ష్మికి తల్లీ తండ్రీ లేరు. మేనత్తదగ్గిర పెరిగింది. సుబ్బారావు కూలీ లంతా ఓ ఎత్తు, లక్ష్మో ఓ ఎత్తు. కూలీలు ఖబుర్లాడుతూ పని చేసేవారు. లక్ష్మి వంచిన తల ఎత్తకుండా పని చేసేది.

సుబ్బారావు లక్ష్మితో మాట్లాడడం వెంకమ్మకి నచ్చేది కాదు. కొడుకు ఏ డబ్బు గలవాడి కూతుర్నో చేసుకోవాలని వెంకమ్మ కోర్కె. అట్లాంటిది యీ పేరు వూరు లేని కూలిమనిషితో కొడుకు మాట్లాడటం ఆవిడకు సరిపడేది కాదు.

ఆరు నెల్లు గడిచాయి. ఒకనాడు సుబ్బారావు తల్లిదగ్గిర కొచ్చి "రేపు నా పెళ్లి. లక్ష్మి నత్తయింట్లో చేసుకుంటున్నాను. రేపు సాయంత్రం వెంట తీసుకొస్తాను. ముందు గది ఖాళీ చెయ్యండి వెనక గదిలో మీరు వుండండి" అని చెప్పి సమాధానానికైనా ఎదురు చూడకుండా వెళ్లిపోయాడు. వెంకమ్మ కుప్పకూలిన ట్లైంది. ఆ కూలిపిల్ల లక్ష్మిని మనసులో తిట్టుకుంది. తన ఆశలన్నీ పేకమేడలు. ఆఖరికి కొడుకు పెళ్లికన్నా రమ్మనలేదు. ముందు గది ఖాళీ చేయమని ఆజ్ఞ. మరునాడు భార్యాభర్తలు వెనుక గదిలోకి చేరారు. పెళ్లయిన మర్నాటి నుంచి అత్త తొక్కిన గుమ్మం కోడలు తొక్కేదికాదు.

ఒకరోజు కొడుకు తల్లిదగ్గర కొచ్చి "మా భోజనా లయింతరువాత నువ్వూ, నాన్నా భోంచెయ్యకూడదు?" అన్నాడు. తల్లి నిశ్చేష్టురాలయింది. "నువ్వు ఆ కూలిదానికోసం మమ్మల్ని ఆజ్ఞ పెడ్తావా?" అని అడుగుదామని అనుకుంది. కాని కొడుకుది కర్కశహృదయం అని ఏనాడో తేటతెల్లమయింది. తన మాటలకు విలువలేదు. కొడుకుమాటప్రకారం నడుచుకోవాలి.

మరో ఆరునెల్లు గడిచింది. మధ్యాహ్నం కొడుకు భోంచేశాడు. అమ్మా నాన్నా వున్న గది గుమ్మందగ్గరికి వొచ్చాడు.

"మీ రీ యిల్లు విడిచి వెళ్తే మంచిది" అనాడు. "అదేమిటి!" అన్నారు తల్లీ తండ్రులు నిస్తేజులై.

"మీరు వెళ్లండి" అన్నాడు సుబ్బారావు

"ఎక్కడికి?"

"రావిచెట్టు పక్క వున్న సత్రంలో వుంటండి."

"ఎక్కడికి పోను నాయనా. నిన్నే నమ్ముకున్నాం. యీపంచనే పడివుంటాం" అన్నారిద్దరు

"ఇది నాయిల్లు. యింకోగంటలో లారీ వస్తుంది మూటాముల్లే పద్దుకు సిద్ధంగా వుండండి." అంటూ గుమ్మంలోంచి వెళ్లిపోయాడు.

కోటయ్యకి వెంకమ్మకి నోట మాట లేదు కొడుకు ఏలాటి మందకొడో యీనాడు తెలుసుకున్నారు. ఇద్దరూ వారి మూటలు చేతపట్టుకున్నారు. వెంకమ్మ చేతిలో ముంత.

కొడుకు లారీ తీసుకొచ్చాడు. వృద్ధులు లారీ ఎక్కారు. వూరి చివర సత్రం దగ్గిర లారీ ఆగింది. రావిచెట్టు నీడలో రెండు మూటలు యిద్దరు వృద్ధులూ, ముంతా దిగవిడిచాడు కొడుకు. వెనక్కి తిరిగి చూడకుండా వెళ్లిపోయాడు ఆ వూరికి పాతికేళ్ల క్రితం వారల్లాగే వచ్చారు. కోటయ్య రోడ్డుదుమ్మును గుప్పెటతో తీసి వెళ్ల మధ్యనుంచి కిందికి వదుల్తున్నాడు.

"ఏమిటి ?" అంది వెంకమ్మ రుద్ధకంఠంతో.

"ఇది మిగిలింది" అన్నాడు మన్ను భార్యకు చూపిస్తూ.